

Torpinventering i Stora Åby socken Nr. 274 i inventeringen.

Torpets namn: ”Bosens”

Tillhört gården: 1/20 mantal Göleryd ”Nybygget”

Torpets art: Backstuga.

Siste brukare av torpet: Före detta avdragaren Johan Petter Johansson Kumling född 15/11 1821 i Stora Åby Allmänning

Husen finns inte kvar.

Torpets geografiska läge är utsatt på ekonomiska kartan med nr: 3.

Torpets plats i terrängen har återfunnits.

Cirka 750 meter öster Högstorp på en bergshöjd
Några syrener minner om platsen.

Markens nuvarande ägare: Saknas

Kommentar i övrigt: I Stora Åby församlingsbok för 1901 – 1908 är antecknat att Johan Petter ”undergått” 10 års tukthus för dråp på hustrun. Inskrivs efter födelse och dopbok 14/1 1902. I många år varit oskriven ”Surtig”. Dråpet ägde rum 21/3 1855. Han intogs till Åby fattighus 1902 och dog där 10/1 1906.

Källor: Husförhörslängder, Skifteshandlingar, Storskiftet, Laga skifte, Elof Roos och Rudolf Fransson Göleryd

Inventerare: Boets Torpinventeringscirkel med början år 1992

Bestående av: Sture Johansson, Eino Liljegren, Joel Antonsson, Hans Rydberg, Hans Wigren, Gösta Gustavsson, Berit Fransson, Siri Nilsson, Birgit Rydberg, Hans Jonsson, Rudolf Fransson.

Videoband nr 15

Skyltbeskrivning

274. Göleryd

En koja i skogen på Göleryds ägor. Sista boende.

Johan Petter Johansson/Kumling född 1821 död 1906
i Åby fattighus.

Johan Petter Johansson Kumling föddes på Stora Åby häradsallmanning 15/11 1821. Fadern var häradsmästare och avdragaren Johannes Jansson Kumling född 1797 i Ödeshög. Modern var Anna Britta Andersdotter född 1795 i Stora Åby. Maja Stina Håkansdotter föddes 25/4 1894 i Rök. Hon var förut gift med Carl Petter Johansson Kumling född 1813, en broder till Johan Petter Kumling ovan. Carl Petter dör i lungsot 1851 och Maja Stina gifter om sig 19/9 1854 med avdragaren Johan Petter Kumling på Böneryds ägor. Hon är då piga i Eje i Rök. Johan Petter blir antagen som avdragare för Ödeshögs socken 1854. De bosätter sig på Sunneby ägor i Ödeshög. Det synes som Maja Stina tagit aktiv del i makens verksamhet. Det framgår också att hon var mycket begiven på starka drycker i motsats till Johan Petter. Stor oenighet rådde mellan makarna. Johan Petter hade misstankar om brottslig bekantskap med deras hyresvärd och var förbittrad och svartsjuk.

Den 21/3 1855 då de var på hemväg från en förrättning i Gyllinge råkade de i häftigt gräl. Johan Petter greps av sanslös ilska och beslöt att taga hustrun av daga. Från ett stenröse vid vägen tog han upp en större sten med vilket han tilldelade henne flera slag i huvudet. Maja Stina tog sig till Gyllinge där hon dagen därpå 22/3 avled.

Johan Petter dömdes av Lysings häradsrätt att mista livet genom halshuggning.

Domen mildrades dock till 10 års tukthus genom Göta hovrätt. Det har ej klarlagts var Johan Petter vistades efter det straffet avtjänats och till 14/1 1902 då han inskrivs i Stora Åby församlingsbok.

Avdragare kallades ibland "Häradsmästare" och av ortsbefolkningen "Bosen". Han var en person som åtog sig att utföra uppdrag som ingen annan ville utföra, till exempel slå hästar och döda hundar.

Han var oftast en illa känd person. Sysslan kunde gå i arv i flera generationer.

Bifogas ett utslag från Lysings häradsrätt.

Birgit Rydberg läser skylten om Bosens på Göleryd

Den 28 April 1855.

Från ofvannfarens västra ögat, förefallit sig vidare till
 västskåning, sedan meddelades, efter ofvannlaggning,

Utlysning

Utlämnad tilltalade Johan Peter Johansson Kemn
 ting, inför domstolen frivilligt erkänt, att han onsdagen den
 21 Aprilidne Mars, då han i sällskap med sin hustru Maja
 Anna Johansdotter Liljeström och 5. på aft. m. var på
 väg från Kemnätt Gyllinge, kommit i orolighet med
 hustrun samt derunder sått i följd af hennes förlof-
 pande yttranden att de sköt tillfartsgubben, som kort
 föret gifvit honom, rikat i Gidau församling, att
 han nära ett fjerrö, besattat drapa henne
 och i Gidau andarna från röset upslaget en fjöre
 sten, med hvilken han fört tilldelat henne ett slag å
 hysen, så att hon samt sin hustru till onskan, och vidan, från
 hon varnats, att hon kunde lifa, gifvit henne ett ofvann
 ögat, hvar efter han, i förhoppning att hon varit or-
 dentligen död och ej mera kunde misshärra hans
 "grauslösa" kärlek, besattat sig till närmaaste by
 ad der angifvit sitt förlofades brott; förden skull och
 då denna bekännelse reunit flykta genom de i mä-
 let afhördte vittnen, hvilka berättat, Bonden
 Wissman i Gäsabohe: att Kämling, berörde
 eftermiddag hos honom ombatet sin missger-
 ning, och anhållan att derför lifva rik-
 tadt, Bonderne Johannes Jonsen i Tällkul-
 leu och Carl Paul & Hartbohl: att de
 påskyde torsdagen å vägen till Gyllinge förs
 nit en mycket blod samt i närheten ett

Helsingfors den 24 April 1853.

dödat hufvudet, alltså och emellan Herr Pro-
 vincialläkaren Lindegren i betyg, å emottagna
 vägnar, förklarade, att Majja Elina Hakas-
 datter "ovillkorligen" hufvudet dödens genom
 tryckning på hjernan af de frakturerna i
 "Cranium med blodigt gjutningar" och af
 "de Frakturerna i ryfven med blod-
 "Exsudat och Inflammation", för vid be-
 siktning å hennes döda kropp förfunnas,
 afseende att all sannolikhet var för hufvudet
 att skadorna tillkommit genom den misshandling
 hon utsågs för sin döds af sin man lidit, prof-
 var Jernbrätten, i försigg af 24 Kap 18 MoB,
 naturist. stadsa, att skall afrygasen Johan
 Peter Johansen Kämling för afrennande,
 af honom erkända dråp, måste befinna genom
 skuldsättning, hvarjehvilkom med hans egenoms
 och galdes köttade för den i Majja El-
 inas Hakasdatter verkställda lekarbesigt-
 ning, dock kommer detta utslag att underväl-
 las på grund af Kongl. Mått och Rikets Göta Hof-
 ret, der de misförsädrade må skickas undring genom
 besvär, Swicka af Kungens Hof eller laglyds besvär
 omtygadt ombud. Skola författas och undervälkas först
 för till 12 å föredrag den 10 mittkommande Maj till Kungl.
 Hof Rättsrådgifningen; dock ej för Kämling, som tillåter, att sin besvär till
 sine besvär till Rikets rådgifningen i land.

Örskommens utslag af hufvudet besigt förklarade, att talen emot
 utslaget förlored.

Kämling förklarade sig misförsädrad med utslaget af döds straff, men det
 emellertid, till hufvudet kan både dömmas för den "lag å" den hufvudet.

XII 20 APRIL 1040.

Huruor, i hvilket en större sten saknades, Paus
 Högmannen Peter Jonson i Rummely, att Rüm-
 ling, då han måndagen förut flyttat till
 vittnet, uppgifvit anledningem dertill vara den, att
 hustrun lefvat i brottsligt förhållande med de-
 ras förre husrand, Eigan Maja Kotta Jernsän-
 ter i Gyllinge: att onsdagsaftonmidda-
 gen, kort efter det makarne Rümling kom-
 nat Gyllinge en gosse omtalat, hustruns
 Maja Stina Hakansdotter gått en
 luggatarn och under klagorop påfordrat
 hjälp; att vittnet icke framkunnat
 till fallet för än en annan niza
 kommit ledande Maja Stina Hakans-
 dotter, som då uppgifvit, att hon haf-
 vit kagen af mannen och att Ma-
 ja Stina Hakansdotter, sedan hon
 beifvit införd i Johannes Anderssons
 stuga, haft ett hål öfver venstra ögat
 och ett större jär rippa i hufvudet
 samt Thorodagsaftonen afiddt; och nämnde
 Johannes Andersson: lika med Maja
 Lisa Jernsdotter angående Maja Ste-
 na Hakansdotters död och de å henne
 befunne åkomror; hvarjämte han ut-
 gat, det han i stenöset saknat och mäs-
 derintill påträffat den större stens med
 hvilken Rümling erkant sig chafva

Mordet i Gyllinge 21 mars 1855

På Gyllinges gårde, utmed vägen mellan Gyllinge och Gåsabol finns en gammal spökplats. Ingen har kunnat beskriva spöket, ingen har sett något otäckt där, vad jag vet. Någon har beskrivit det så att "det gick inte att cykla förbi platsen, någon höll igen och man var tvungen att gå av cykeln och gå en bit". Så har det beskrivits. Många äldre har lämnat efter sig uppgiften om att det spökade på Gyllinges gårde. Spökplatser är ofta förknippade med allvarliga händelser förr i tiden, som långt senare gett upphov till spökhistorier.

Jag har i mer än 20 år forskat i min hembygds historia och i kyrkoböckerna, som jag har antecknat så gott som allt från äldre tider, finns ingen ledtråd. Död- och begravningsboken har inga dödsfall som kunnat berätta något om Gyllinges gården. En tid trodde jag att spökplatsen var belägen närmare torpen, Flinkatorpet och Ärliatorpet just på andra sidan gränsen mot Stora Smedstorp, också utmed den gamla vägen från Gyllinge mot Gåsabol. Där dog Johan Ärlig natten före julaftonen 1828. Han "frös ihjäl, inte långt från sin hydda, där han bodde ensam". Harry Ström, hängiven hembygdsforskare i Ödeshög, berättade en gång för mig om "häradsbosen Kumling", som tagit livet av sin hustru. Vi undersökte saken tillsammans men Harry Ström avled innan vi hann bli färdiga. Någon mordplats hade jag inte fått någon uppgift om. Denna uppgift fick jag senare, i februari 2002. Yngve i Stavreberg ringde mig. Han hade påmint sig något som han hade hört sin far berätta för länge sedan. Han hade också läst en torpinventering från Stora Åby, uppgifter som just Harry Ström hade haft i sina gömmor. Jag fick här en anledning att gå till Hovrättsarkivet i Jönköping och studera domböckerna för 1855. Målet handlade om dråp. Dråparen hette Kumling.

Johan Peter Johansson Kumling var född i Stora Åby 15 november 1821, son till avdragaren Johannes Jansson Kumling född 1797 i Ödehög och Anna Britta Andersdotter född 1795 i Stora Åby. Avdragare var i gamla tider en föraktad sysselsättning. Han kallades också bosc eller puke. Att dra skinnet av hästar och hundar var ett yrke långt ned på den sociala rangskalan. Det sköttes ibland av tattare, bödelsdrängar, rackare och liknande grupper.

Johan Peter Johansson Kumling övertog sysslan som avdragare efter sin far. Han blev 1854 antagen som avdragare i Ödeshögs socken. Han gifte sig 19 september 1854 med Maja Stina Håkansdotter. Hon hade förut varit gift med Johan Peters äldre bror, Karl Peter, men denne dog i lungrot 1851. De bosatte sig på Sunneby ägor i Ödeshögs socken.

I början av äktenskapet "hade han hyst ömhet för henne, oaktat hon varit över sextio år gammal samt haft ett trätgirigt lynne och visat stor benägenhet för starka drycker". Maja Stina tog aktiv del i makens verksamhet. Hon följde med på hans förrättningar i socknen. Det uppstod dock oenighet mellan makarna. Johan Petter misstänkte också att hustrun hade ett förhållande med deras hyresvärd, Peter Persson, och därför var han förbittrad och svartsjuk. Redan kort tid efter äktenskapets ingående hade han därför, övertygad om hustruns otrohet, ansett sig böra ta livet av henne.

Den 21 mars 1855 var de på förrättning i Gyllinge i södra skogsbygden av socknen. De var oense och trätte sig emellan. På eftermiddagen, efter avslutat arbete begav de sig på hemväg, gående vägen från Gyllinge mot Gåsabol. Under vandringen råkade de på nytt i ordväxling och till följd av de i hans tycke förolämpande yttranden beslöt han sig för att dräpa henne. Klockan var mellan 4 - 5 på eftermiddagen. De befann sig på sandgårderna öster om Gyllinge.

Han tog upp en sten från ett stenröse och slog henne med denna ett slag uppe på hjässan, så att hon sanslös stupade till marken. Han slog då med stenen ytterligare ett slag över hennes vänstra öga, kanske också över bröstkorgen. Därefter gick han vidare. Han antog att hon var död. När han kommit till grannbyn Gåsabol omtalade han där vad han gjort och vandrade sedan vidare. Han besökte på hemvägen Johannes Persson i Gumby. Denne frågade var hans hustru var. Kumling hade då sagt att "hon tagit en annan tur".

På Gyllinge gårde låg Maja Stina Håkansdotter kvar. Hon vaknade långsamt till. Pigan Eva Lotta Jonsdotter från Gyllinge upptäckte henne där hon låg och frågade vad som hänt. Maja Stina berättade då att hennes man slagit henne två slag i huvudet och ett på bröstet. Eva Lotta ledsagade sedan Maja Stina fram till mellangården i Gyllinge. Där bäddades Maja Stina ned. Av skadorna avled hon dock påföljande dag.

Kumling kom inte förrän på morronen den 22 mars hem till sin bostad. Där berättade han för Peter Jonsson och hans hustru att han dagen innan slagit ihjäl sin hustru på Gyllinge gårde. Vi kan anta att kronolänsmannen Moselius denna dag häktade Kumling och satte honom i häradsarresten. Provinsialläkaren doktor Lindegren undersökte Maja Stina Håkansdotters döda kropp och lämnade därefter följande konstaterande: "*Att Maja Stina Håkansdotter ovillkorligen ljutit döden genom tryckning på hjärnan av de frakturer på kraniet med blodutgjutningar och av de frakturer på revbenen med blödningar och inflammation, som vid obduktionen funnits, ävensom att skadorna med all sannolikhet tillkommit genom den misshandel Maja Stina Håkansdotter dagen före sin död tillfogats av Kumling, då han enligt eget erkännande med en sten tilldelat henne ett par slag på huvudet och som finns i Häradsrättens protokoll antecknat att ovannämnda för Häradsrätten uppvisade sten befunnits vara omkring tolv tum lång, sex tum bred och fyra tum tjock.*"

Inför rätta berättade Kumling hur dråpet hade gått till. Han berättade att han tagit en sten ur ett stenröse utmed vägen och hur han med den slagit hustrun först ett slag på hjässan och därefter, när hon stupat omkull, ett slag över vänstra ögat. Om slaget mot bröstet berättade han inte.

Pigan Eva Lotta Jonsdotter från Gyllinge kom vägen fram något senare och anträffade Maja Stina Håkansdotter på Gyllinge gårde. Maja Stina berättade då att hennes man slagit henne, två slag över huvudet och ett för bröstet. Eva Lotta ledsagade henne fram till byn och där togs hon omhand i Mellangården av Sara Alexandersdotter och bäddades ned. Under vandringen fram mot byn anslöt också pigan Maja Lisa Persdotter, piga i Mellangården. De såg att Maja Stina var blodig i ansiktet och på huvudet. Dessa båda flickor hördes i målet. Där hördes också Johannes Andersson, ägare av Mellangården i Gyllinge, likaså Johan Jönsson i Tällekullen och Johannes Persson i Gumby, vidare Karl Bank i Harsbol samt Petter Jonsson vid Sunneby och hans hustru Eva Karin Persdotter.

Under vittnesmålen uppgavs av de sistnämnda vittnena också att missämja ständigt varit rådande mellan makarna, orsakad av Maja Stina Håkansdotters trätgiriga lynne och begivenhet på starka drycker.

Lysings häradsrätt dömde Kumling att mista livet genom halshuggning men underställde därefter rutinmässigt målet för prövning av Göta Hovrätt. Hovrätten återförvisade ärendet den 1 juni 1855 till Lysings häradsrätt för att även Eva Lotta Jonsdotter skulle höras i målet. Så skedde och därefter togs målet på nytt upp av Göta Hovrätt den 27 juli 1855. Hovrätten dömde med stöd av 14 kapitlet 1 § Missgärningsbalken samt Kongl. Förordningen den 10 juni 1841 Kumling att mista livet genom halshuggning. Jämlikt 29 punkten i Kongl. Förklaringen den 23 mars 1807 blev Hovrättens utslag Kongl. Maj:t i underdånighet underställt.

På Stockholms slott den 7 januari 1850 konstaterade "Oskar, med Guds Nåde, Sveriges, Norriges, Göthes och Wendes Konung ……. hava Wi prövat Edert utslag vara på lag grundat, men på därom å underdånighet gjord anhållan, med avseende å förekomne omständigheter, af Nåd förskonat Kumling från straffet och tillåtit att han må i stället umgå sitt brott med tjugoåtta dagars fängelse vid vatten och bröd samt tio års straffarbete.

0 0 0

Så långt handlingarna hos Göta Hovrätt. Handlingarna från Lysings häradsrätt har jag ännu inte läst. De finns (efter år 1846) enbart i Landsarkivet i Vadstena. Vid tillfälle skall jag studera dem där.

Från den torpinventering som Harry Ström hade anteckningar om finns antecknat att Kumling 1902 kom till ett torp, "Bosens", beläget på 1/20 mantal Göleryd "Nybygget" i Stora Åby socken. Stugan är riven men några syrenbuskar finns tydligen kvar. I "kommentarer" till torpinventeringen står antecknat:

I Stora Åby församlingsbok för 1901 – 1908 är antecknat att Johan Petter "undergått" 10 års tukthus för dråp på hustrun.

Inskrevs efter födelse

och dopbok 14/1 1902. I många år varit oskriven "Surtig". Dråpet ägde rum 21/3 1855.

Han intogs till Åby fattighus 1902 och dog där 10/1 1906.

Originallet Bose-Johan

Bosa - Johan var som de flesta jag minns barnsligt snäll. Han bodde i en jordkula i Göleryds östligaste del. Syrenbuskar än i dag vittnar om var han hade sin boplat. Johan var av Häradsrätten uttagen till "bose". Att slakta den gödda kalven var en hederssak, men att "mörda" ett djur var en helt annan sak. Det fick ingen annan än bosen göra. Katt, hund och även häst ingick bland dessa djur som bosen fick avliva. Bosen hade tillstånd av häradsrätten att få tigga. Johan kom ofta till min mors föräldrahem i Böneryd. När "tröskarna" kom in för att dricka förmiddagskaffe var han med. När karlarna stampade av sig snön slog även Johan av sina bara fötter i förstubron, men det var på byxorna det var snö. "Si likaväl", sa Johan "ja skulle länga den kortaste byxbenen, men råkade ta fel". Det var ett tanklöst misstag. Johan hade dock gjort ett än värre misstag, när han kastat en hästklamp på sin gumma. Klampen träffade i tinningen och hon dog. För detta hade Johan fått sitta i fängelse i två år. En dag kom han till fällan, där de ett par dagar tidigare "mistat" en kviga, som de grävt ned. Han gick till Johan i Fällan och de kom överens om att de skulle dela kvigan. Blodet hade runnit av i rödsjukan och kroppen hade legat svalt i jorden. "Si likaväl" sa Johan, "den där Johan i fällan han var förskräcklig. Han ville ha halva hjärtat mä".

Angående uttrycket, så använde ofta Johan "si likaväl". Andra uttryck som då var "tro dä" och "nå", i stället för att många i dag säger "va" och "liksom" med mera.

Om Bose-Johan

Bose-Johan berättar om sin tvätt, "si likaväl, tvättar dä gör ja smidigt, ja hänger fast dom i vattenfallet nedanför berget". Han åt ekorrar, si likaväl, de hoppar ur gryta, men ja la på locket. Spadet smakade kåda, men dä andra var gott."

Det var rätt så mysigt hos Johan. Att sitta där vid halvbrunnen brasa. Han tog fram brandringen och köttgryta, kortleken och pratade om äventyren i sitt yrke. Gustav i Böneryd och Kalle i Friskalyckan besökte honom ibland. En kväll när de kom dit var Johan inte hemma, utan var och fiskade vid Lorasjönsberget. De kom då på idén att de skulle skoja med Johan. De gick till berget där Johan fiskade och rullade ned en stor sten i sjön, utan att Johan såg dem. Johan blev rädd och satte full fart hem och läste

"Fader vår som är i Himlen, helgat vare ditt namn".

Bose-Johan fick senare vara med om att rädda en människa från en säker död. Morbror Gustav Hall berättade för mej. Jag skulle till Givetorp och var på väg över Lorasjön. Jag åkte med en sparkstötting och åkte rätt i en vak. Jag kämpade för att komma upp, men förstod snart att jag inte skulle kunna ta mig upp. Det blev allt kallare och hemskare. Livet låg bakom och allt som jag gjort orätt kom hastigt fram och framför låg helvetet. Nu måste jag dö.